

לילך נתנאל פרקי אשל

חבל, ש"ז, מ"ר חבלים, סמ"י חבלי, כאב, בפרט כאב של האשה היולדת, Wehen; douleurs (de l'enfantement); labour-pains (de Gebärerin): בטרם תחיל ילדה בטרם יבוא חבל לה והמליטה זכר (ישע' סו ז). חבלי נקבה (כשנולדת נקבה) מרובין משל זכר (נדה לא). תכרענה (האילות) ילדיהן תפלחנה חבליהם תשלחנה (איוב לט ג).

"אם יש בדעתי להרגיל את אמיל לקולות הרעש של כלי ירייה, אצית תחילה קפצון באקדח. הלהבה הפתאומית החולפת כהרף עין כברק האור משמחת אותו; אעשה זאת שנית ואוסיף אבק שריפה; אשים באקדח כמות קטנה של מטען ללא דחיסה, ובפעם הבאה כמות גדולה יותר; וכך, בסופו של דבר ארגיל אותו ליריות רובה, לצרורות פגזים, לירי תותחים, לקולות הנפץ הנוראים ביותר."

רוסו, אמיל או על החינוך [1762]

*

חבל על הכתיבה. רק הייתי רוצה שזכור את טיולי הצמרות עם אשל בזמן שבין ערביים. את המבט למעלה-למעלה, כמו שאתה אומר. כשהכול נמחה (החלב, הבגדים הקטנים עם השרוולים, הנדנוד על הכתף או על הזרוע, הזיעה, החום, האוושות הקלות שמתחילות עכשיו, הדאגה, הראש שלי שנשמט בהנקה של לפנות בוקר, המים החמים מדי או הקרים מדי כאמבטיה, כף היד שלך שרוחצת את הגוף הקטן כולו בנגיעה אחת, ושוב החלב, הזיעה, הדמעות, הידיים, השמיכה הקלה והשמיכה החמה יותר, העריסה המיוממת, המיטה שלנו ששלושתנו ישנים בה, הרימון המתולע בחלון חדר השינה, ושוב החלב, הזמן, הדמעות, הפזמון הלילי, המנורה) בבת-אחת. למעלה-למעלה כמו שאתה אומר. כאילו מעולם לא התבוננו לפני כן בברוש. כאילו הברוש והאורן והאקציה והתפוז היו יחידים בעולם. בעיניים של אשל. מאז ומעולם.

*

רוב הכותבים כותבים יותר ממני. אני מתקשה לכתוב. גם כותבים נהיר ממני. צריך לומר את הדברים. שבת מביקור-הנקה בבית התינוקות. מצאתי את אשל שוכבת על הבטן שם במרפסת המוארת ומשחקת באיזה צעצוע: מעין תמנון בעל גוף מעץ וזרועות ארוכות עשויות חוטים מלופפים. נדמה לי שזו הפעם הראשונה שהיא ממששת, ממש נגעה בגוף העצי ואחזה היטב באחת הזרועות. קשה היה לשחרר את היד הקטנה מן הזרוע של התמנון. הלילה חלמתי על מפעל צבאי לגריסה, שיש בו פתח ענק ומואר להשלכת מסמכים. באתי עם ארגזים מלאים לגריסה, וראיתי איש צועד עם כלב לעבר הפתח המואר. האיש והכלב נראו באור הזה כמו צלליות או גזירי נייר, ללא נפח של גופים. נשמע רעש של מכוונות ושל דיבורים ונראה היה כאילו האיש עומד להשליך את הכלב אל הפתח, אבל פתאום בבת-אחת הוא השליך שם את עצמו.

*

אי-שם מישוהו סובל מאוד מכאבים (אנחנו לא סובלים) עכשיו. אתה אמרת שאנחנו חיים עכשיו את הילדות המוקדמת, כלומר את ההיסטוריה הרחוקה של הילדה שלנו. ובמידה רבה של צדק אמרת: אנחנו חיים עכשיו בעבר.

*

אנה שקלובסקי שפגשה אותנו בפריז לפני שנים אמרה: אתם תולידו. אמרנו: לא-לא.

*

איש אינו יכול להכיל היום את הספרות העברית הישנה (שחלקה הגדול בעצם נכתב ביידיש). הקורא של הספרות הזו נכחד. התודעה של הספרות הזו, ספרות של מיעוט נודד בין שלוש לשונות ויותר (אני חושבת למשל על ברנר, שופמן, שניאור, שטיינברג, גנסיץ), נמחתה. כאן (בישראל היום) אין מהגרים, יש בעלי בית. תמו הנרודים. מכוונת הגריסה של הלילה שעבר פועלת כנגד כל אפשרות של קריאה.

*

החלומות של קפקא היו עשויים להמציא את הכתיבה שלו. ואולי באמת כך היה.

*

ריכוז מוחלט נדרש כדי לחשוב על הילדה. בשעות הללו כשאנחנו לא לצדה היא בכתה כשלא ראינו. ישנה כשלא ראינו. העיניים. כף היד הקטנה. אחרים יאמרו לנו מתי היא נרדמה. בערב אתה שוב תערסל אותה והיא תשעין את הראש על החולצה שלך. על יום העבודה שעבר. על הבוקר הישן שכבר מזמן נשכח מלב שלושתנו. אני יודעת: האישה הקטן שבתוך הגוף של אשל התחיל לרוץ. והוא תיכף כבר חולף על-פני השעות והימים והשנים. ולא יהיה אפשר לעצור אותו גם לא להאט אותו לעולם.

*

אנה שקלובסקי אמרה: אתם תולידו. ובאמת הולדנו. עכשיו צריך לכתוב הספד למי שהיה כאן לפנינו ואיננו, ולמי שיהיה כאן אחרינו ולא נהיה לו. אבל כל הכותבים שאני מכירה הם אנשים עובדים (לא בכתובה) ולא יימצא זמן. וההספד לא ייכתב בדיוק כשם שעד היום עדיין לא נכתב.

*

אנחנו מתבוננים בה ופועים לה, אבל למעשה, כל הזמן הזה אנחנו מחכים שהילדה תתחיל לדבר. אנחנו מחכים לזה כבר מן היום הראשון שלה. וכבר התחלנו לחנך אותה למלה, ובכך ודאי קלקלנו לא מעט. אבל אנחנו לא מסוגלים להימנע מזה, מן הציפייה הזאת לשפה. השפה היא ההרגל הרע שלי ושלך, והיא האסון של הכתיבה שלנו. אך אם נרצה ואם לא נרצה, היא תבוא (תבוא בהכרח, גם אם היינו מנסים להימנע ממנה בכל כוחנו) ותחריב לילדה שלנו את האִינְמְלָה שלה. תצמצם את המרווח הזוהר, היפה, שנפרש עכשיו בין העין שלה ובין העולם.

*

בחלון היתה תאנה, היתה גם סוכת צל חרבה, וחשבת: איך להסביר את תחושת היתמות הנוראה שהרגשתי אז בבוקר שלאחר הלידה. וחשבת: איך להסביר את היתמות הזו, כלומר את התחושה שאין אמא, בבוקר שלאחר הלידה. ובשקט־בשקט קראתי לאשל אטל, אטל'ה הקטנה. והתערסלנו שתינו בחיק הזה של החיבה הטובה הישנה. בינתיים. וחיכינו שאמא תבוא, שתתרחש בי. והיה נעים לחכות.

*

מן הרומן שבכתובים: "פיונה נכנסת אל חדרה. זה החדר שניתן לה בבית המשפחה, בקצה המסדרון סמוך לחדר הילדים. הקטנים צריכים לרחוץ עוד וּלְלוּבוֹש כְּתוּנַת וּלְשֹׁכֵב לִישׁוֹן. לְהִתְנַמֵּם לְקוֹל שִׁירָה מְעֻרְסֶלֶת. מְגֻרְנָה שֶׁל פִּיונָה בּוֹקֵעַ הַקּוֹל לֵאמֹר. נוֹמו הִילְדִים. לֵאמֹר. בִּאֲצַבְעוֹת קְצוּצוֹת מְגַע הַחֲזִיקוּ מֵהָ. נוֹמו הִילְדִים. לֵאמֹר. בְּגֵרוֹן מַחְלִיק הַצֶּעֵר. הַדְּבֵשׁ. הַחֶלֶב הַחֵם. חֶלְמוֹן בִּיצָה טְרוּפָה. נוֹמו הִילְדִים. לֵאמֹר. הַעִיר אֵינָה נְמָה. מִתְהַדְקֵת סָבִיב הַחֲדָר סָבִיב בּוֹבָה וּסְבִיב מְרַבֵּד. מְקַצָּה הַעִיר זוֹלֵג הַלִּילָה עַד שִׁתְרוֹקֵן יִבּוֹא הַבּוֹקֵר הַכָּחוּל. נוֹמו הִילְדִים. לֵאמֹר. הַמְבוּגָרִים הוֹלְכִים עֲכָשִׁיו לְאוֹרֵךְ הַדֶּאֶגָה כְּמוֹ לֹלֵינִים עַל חוּט. וּבַחֲדָרִים סְפוֹן מִי שִׁישׁוֹן שִׁנָּה בְּלִי חֲלוּמוֹת. וּמִי שֶׁמֵתְהַפֵּךְ עַל יָצוּעוֹ. וּמִי שֶׁלִּפְתָּה אוֹתוֹ אֵימָה וְצָר לוֹ עַל עֲצָמוֹ. עוֹד אֵי־אֶפְשֵׁר לֹמַר וִיהִי אוֹר עוֹד לְפַחּוֹת אַרְבַּע חֲמֵשׁ אֶפִּילוֹ שֶׁשׁ שְׁעוֹת תְּמִימוֹת. עוֹד מְעִמִּיקָה חֲשֶׁכֶת הַלִּילָה. עוֹד מִתְגַּלְעֵת הַתְּהוֹם. וּמִיתְרֵי מְעַמְקִים נְעִים וּמְרִטִיטִים אֶת הַגּוֹף עַל מְשַׁכְּבוֹ. עֵת שִׁירוֹת הַנוֹמִי־נוֹמִי מִתְאַבְכּוֹת בְּגֵרוֹן אוֹהֵב. נוֹמו הִילְדִים בְּמִיטַתְכֶם. יֵשׁ מִי שֶׁאֵינּוּ יוֹכֵל לָנוֹם בְּמִיטָתוֹ. יֵשׁ מִי שֶׁמְשׁוֹטֵט בְּלִילָה בְּעֵינָיִים כְּבֵר דּוּמְעוֹת מְרֹב עֲרוֹת. נוֹמו הִילְדִים. לֵאמֹר. פִּיונָה לֹא תֵנוֹם בִּינְתֵימִים. עוֹד תֵּשֵׁב קֶצֶת בַּחֲדָרָה. הַחֲלוֹן מְשַׁקֵּף אֶל הַיָּרֵחַ וּבִירַח יֵשׁ חֲלוֹן אֲשֶׁר מְשַׁקֵּף אֶל הָעֵבֶר."

*

אני חושבת על מ' שאהבתי אותה כל-כך רק כי המחשבה עליה, כך היה נדמה לי, עזרה לי לאהוב את הכתיבה. אני זוכרת: זו היתה תחושה חיוורת, מצועפת, מזככת מאוד. ובזכות התחושה הזו אף התמסרתי לפרקים למלאכת הכתיבה המזורזה מבין כל המלאכות. אני חושבת על מ' שאהבתי אותה כל-כך משום שבזמנים של חמדת לב כזו נזכרים ברשומון האהבות. בלי דין. ובלי פסק. רק אותו הזרם הפושר, הרציף, הענברי של החיים מורגש פתאום.

*

קריאה בעמוד 154 בתרגום העברי החדש ל"אמיל" מאת רוטו: להרגיל את אוזנו של הילד לקולות הנפץ הנוראים ביותר. והרי זה, לפני כל הדברים האחרים, דינו של המקום.

*

הצעדות שלנו לקראת שינה בלילה. אנחנו הולכים: אתה מערסל את אשל. אצלי שמורים בוכת ארנב. מוצץ. שמיכה. אני אומרת לך מדי צעד בצעד: הילדה תירדם כשתרגיש סוף-סוף שאנחנו נודדים ועוברים ממקום-למקום-ממקום-למקום. באופן מוזר המחשבה המנחמת ביותר היא המחשבה על נדודים: שבטים קדומים משתרכים שותקים ולאים במעלה הר, במדבריות, במישורי הקרח. לאורך הקרום העכור, הבלתי-נגוע, שעדיין מכסה על השדות ועל המבנים שיקומו ועל הכבישים ועל הסחי. ואולי לא בדיוק מחשבה אלא זיכרון. בראשית כל הדברים, עוד לפני ההיסטוריה. כן הגוף הקטן המעורסל של התינוק זוכר.

*

הערה לתשומת-לב העורך: הרשימה האוטוביוגרפית לא נוחה לי. והרי טוב לכתוב על הנושא הזה גם בלי ללדת (ומוטב ללדת בלי לכתוב). ננסה למצוא דרך ביניים? אולי נשמיט את השמות הפרטיים? או שנוסיף תאריכים בדויים? מה דעתך?